

Bromma – mittemellan Östermalm och det moderna

- samtal publicerat i något redigerad version i tidningen **Livet i Abrahamsbergskyrkan** till kyrkans 50 årsjubileum, november 2005.

Bromma är den första villaförorten dit de nya stockholmarna flyttade. Bromma har stått för modernism. De nya Brommaborna hade band ute i landet och världen. Den första svenska storflygplatsen byggdes i funkisstil mitt i Bromma. Så kom Bromma att höra ihop med mycket av det nya i svenskt samhälle på 1900-talet, både i politiken och musiken.

Vi samtalar om hur Bromma varit och kan bli och hur Abrahamsbergskyrkan levt med, präglats av och präglat detta.

Hans L Zetterberg växte upp i Ålsten och Högländet. Redan i slutet av 1940-talet flyttade han till USA där han snart blev ledande sociolog. Återbördad till Sverige på 1960-talet bosatte han sig i Vällingby och tog över SIFO. Han utvecklade dagspressens politiska opinionsmätningar och blev senare själv chefredaktör för Svenska Dagbladet och moderat idédebattör. Nu bor han som pensionär i Abrahamsberg, några kvarter från Abrahamsbergskyrkan där hans föräldrar lade ned mycket av sina både ideella och ekonomiska resurser.

Lars Ingelstam är en av Sveriges första framtidsforskare, arbetade i Olof Palmes regeringskansli på 1970-talet och har varit professor i teknik och social förändring. Han är uppvuxen i Äppelviken och bor på Högländet. I Abrahamsbergskyrkan hörs han ibland från predikstolen eller i kören, när han inte serverar kyrkkaffe eller följer barnbarn till söndagsskolan.

Anders Mellbourn, vid protokollet, bor i sina föräldrars villa i Stora Mossen ett stenkast från Abrahamsbergskyrkan. Han har varit chefredaktör för Dagens Nyheter och direktör för Utrikespolitiska Institutet.

Alla tre har under olika årtionden varit ordförande i kristna gymnasistföreningen på gamla Bromma läroverk.

HZ: Man fick nog en övning i att vara kosmopolit genom att växa upp i Bromma. Hit kom människor från hela landet med olika idéer. När Vällingby byggdes, kom till och med folk från norra Norrland och kunde känna sig hemma med gatunamn som Kirunagatan.

LI: Det blev också naturligt för de nya politiska ledarna från socialdemokratien att bosätta sig här. Det var praktiskt nära till stan men samtidigt inte överklass. Tage Erlander bodde länge i hyreslägenhet i Alvik. Och så hade vi Per-Albin på Ålstensgatan, 1950-talets finansminister Per-Edvin Sköld och justitieminister Herman Zetterberg i Stora Mossen med flera.

HZ: De socialdemokratiska statsrådets hus var ofta litet speciella. Per Albins radhus var litet extra utbyggt och det var Olof Palmes i Vällingby också där jag bodde granne. Men det är nog riktigt att affärsmännen varit få i Bromma. Min pappa som kom från små frikyrkliga sammanhang i norra Uppland för att ge sig in i affärlivet i Stockholm var alltid kluven inför den gamla borgerligheten i huvudstaden. Han tog stora intryck av Stockholmsutställningen med all funkis. Bromma blev lagom mittemellan Östermalm och det moderna.

AM: Jag har aldrig sett så väldiga mängder kassar tidningar inför pappersinsamlingar som utanför den bildade medelklassens villor i Bromma. Det blir också en särskild samhörighet i kvarter med små tomter och trottoarer som annars är så ovanliga i villastäder.

HZ: I Bromma har man inte bara flyttat till ett hus för sig självt utan till ett samhälle där man kan gå runt. Från början fanns ju också de livaktiga små torgen med affärer och service. Till och med i lilla Ålstens gård fanns bra affärer. Det skapade dagliga kontakter mellan människor.

LI: Alla trädgårdar är medelstora. Det skulle inte bara vara snyggt utan också nyttigt med vinbärsbuskar, fruktträd och till och med potatis. Källarna var välutrustade för lagring och

hemmets produktion. Numera är ju villalivet mest konsumtion. Och samhörigheten i området har förfallit.

HZ: Nu är det större skillnader mellan hur trädgårdarna ser ut. Förut var alla lagom intresserade av sin trädgård. I dag skiftar det väldeliga. Den stora skillnaden mellan det gamla Bromma och dagens är naturligtvis hur familjevärderingarna har utvecklats. De var tidigare mycket starka här. Nu gäller självförverkligandets ideal. Och kroppskulturens.

AM: I debatt och medier uppvisas i dag Bromma mest som ett exempel på segregationen i Stockholm och Sverige. Gränsen vid Islandstorget mellan Södra Ängby och Blackeberg har blivit ökad. Är det här rättvisande? Är det inte samtidigt intressant att den gränsen går inom samma stadsdel? Här finns ju flera stora områden med flerfamiljshus i Traneberg, Ulvsunda, kring Brommaplan och Abrahamsberg, där kyrkan ligger.

HZ: Klassgränserna har alltid funnits. I min ungdom syntes den mellan stora villor och små, mellan hyreshus och egna hem. Men det är mer en klassgräns, inte någon etnisk gräns.

LI: Sanningen är ju att mitt i den öppenhet för internationella kontakter som alltid präglat Bromma bor det få med utländskt ursprung här. Men i den ursprungliga planeringen fanns ju åtminstone ambitionen att ge plats för olika löntagargrupper. Bromma skulle vara något annat. Också längs tolvans spårvagn finns både hyreshus och stora Nockebyvillor, egenbyggda enplanshus och olika varianter av tvåvåningsvillor.

AM: Abrahamsbergkyrkan och dess medlemmar har ju också i stort sett bestått av samma medelklass. Har det funnits några särdrag?

LI: Jämfört med frikyrkoförsamlingar på andra håll har det naturligtvis varit ovanligt med så många akademiker. I församlingen har det alltid funnits två eliter, folk som präglats av de kristna studentsammanhangen och affärsfolk. De har varit litet olika men jag har inte känt några spänningar. Politiskt var församlingen ännu in på 1960-talet närmast kollektivanslutet till folkpartiet. Ordföranden kunde ringa runt några dagar före ett val och värva valedelsutdelare utan att nämna vilket parti det gällde.

HZ: Min pappa var ett undantag som högerman men mamma var folkpartist. Det var liknande i Storbritannien. Metodisterna, som kan jämföras med missionsförbundarna i Bromma, har aldrig stött torypartiet. När jag blev sociolog kunde jag ju se att församlingen i en mening var en sekt präglad av jämlikhet, roterande ledarskap och en viss distans till dem som inte var med. Som barn fanns det en trygghet i detta, sedan blev det ett handikapp. För mig blev lösningen när jag emigrerade och fann ett helt samhälle, USA, med samma ideal.

LI: Jo, det har alltid funnits en förkärlek för USA i missionskyrkan, inte i första hand för något särskilt samfund utan för öppenheten för religion och för jämlikheten i det amerikanska samhället. Det mest utmärkande med en uppväxt i församlingen för mig var annars insikten att tillhöra en minoritet; vi trodde på Gud, ställde moraliska krav och insåg att vi var få och aldrig skulle dominera.

HZ: Fundamentalismen hade däremot grundargenerationen redan bakom sig. Min pappa var vd och delägare i Twilfit och det här med damunderkläder hade tidigare kanske varit på gränsen till synd. Hemma visste vi inte så mycket vad han gjorde på arbetet. Men när jag som vuxen talade med honom om detta hade han inga betänkligheter. Han var snarare stolt över att ha gett svenska kvinnor självförtroende.

LI: För församlingen blev det en brytningstid när jazzen på 1950-talet fick en hemvist i Bromma och Abrahamsbergskyrkan med mina bröder Bengt och Hasse liksom Sumpen och andra kända figurer. Det var väl först "litet syndigt". Men det öppnade församlingen och kyrkan för människor från andra sociala sammanhang.

AM: Församlingen är ju också en stor skola i praktisk demokrati. Både i student- och yrkesliv

utanför kyrkan tycker jag alltid att jag haft ett försteg av att ha varit med och bestämma tidigt och kunnat föredragningslista och ställa proposition nästan från söndagsskolan.

HZ: Min pappa brukade klaga över att direktörer inte kan leda större möten och skriva protokoll.

LI: Det handlar inte om partipolitik men församlingslivet ger politisk träning - i att följa spelregler, argumentera, acceptera majoritetsbeslut och själv göra skitjobbet. Det var också väldigt viktigt när ungdomsverksamheten i SMU blev självstyrande på 1960-talet. Då blev faktiskt SMU under en tid ett föredöme för hur allt ungdomsarbete i Sverige borde bedrivas.

HZ: Det finns också ett könsperspektiv. Det tidiga hemmafrulivet i Bromma var naturligtvis mycket begränsat. För min mamma blev då församlingsengagemanget befriande.

LI: Fortfarande spelar Abrahamsbergskyrkan en stor roll för det internationella engagemanget. Församlingslivet ger fortfarande visserligen subtila men dock signaler om vad som är accepterat och viktigt i livet. I internationellt bistånds- och utvecklingsarbete finns en stark överrepresentation av folk som vuxit upp i sådana här sammanhang. Här väljer många rättvisemärkta internationella karriärer.